Yttrande över Remiss - Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet

Ärendet

Styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) har av Rotel II – Hälso- och sjukvård, innovations- och kulturroteln anmodats att yttra sig över Remiss - Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Förvaltningens yttrande

Det är positivt att Stockholms stad tar fram en strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Överlag ser SLSO positivt på hur denna strategi är utformad och de fyra pelarna för strategin är väl genomtänkta:

- Systematisk samhandling
- Förskola, skola och fritid som skyddsfaktor
- Våldsprevention med ett jämställdhetsperspektiv
- Civilsamhället

De verksamheter som ligger inom SLSO bidrar i samverkan på olika nivåer. Det lokala Samverkan kring barn i behov av särskilt stöd (BUS)-arbetet och den samordnade individuella planen (SIP) är etablerade arenor för detta och kan genom ständig förbättring bidra till att barn och unga i utsatta situationer fångas upp och får del av insatser. Exempel på sådana insatser som SLSO kan bidra med är tidig identifikation och behandling vid olika former av funktionsnedsättning och beroendeutveckling. Adhd, trots- och uppförandestörning samt drogberoende är tre väl kända riskfaktorer som med tidiga insatser i de flesta fall går att behandla.

Stora delar av strategin handlar om institutioner och myndigheter utanför Region Stockholm, men några viktiga beröringspunkter lyfts och dessa vill SLSO ytterligare understryka:
Det arbete som görs inom det så kallade BUS-samarbetet med lokala BUS-grupper och ett övergripande samarbetsorgan, BUSSAM, är en etablerad samarbetsstruktur som har potential att även arbeta med dessa frågor.
Ett intensifierat arbete för barn och unga med problematisk skolfrånvaro beskrivs i strategin men tål att understrykas.

Ett intryck är att strategin till stor del avser att fånga upp och motverka att barn och unga dras in i kriminella nätverk och ett normbrytande beteende. För att lyckas är samarbete med SLSO:s beroendevård och sjukvårdens arbete att identifiera adhd och trots- och uppförandestörning betydelsefullt.

Inom gruppen med problematisk skolfrånvaro finns också en betydligt mindre, men potentiellt destruktiv grupp, där det ofta finns en funktionshindersproblematik, inte sällan med bland annat autistiska drag. Dessa unga individer finner sitt sammanhang på nätet och kan utvecklas till ensamma gärningsmän i enstaka handlingar med stora konsekvenser. Denna grupp är betydligt svårare att identifiera, men behöver uppmärksammas mer.

I strategin skulle det också finnas ett behov att identifiera samarbete med vuxenpsykiatrin som i vissa fall möter den unges föräldrar. Även vuxna patienter inom psykiatri och beroendevård är en viktig målgrupp för samverkan. Strategin har identifierat att trygga och goda uppväxtförhållanden har en stor påverkan på barn och ungas utveckling och förutsättningar och där utgör stöd i föräldraskapet en viktig del.

I strategin beskrivs också behovet av ett omfattande jämställdhetsperspektiv med fokus på att det främst är män som är förövare och att föreställningar om maskulinitet kan spela roll för kulturen kring kriminalitet och våld. Det är viktigt att unga pojkar involveras i sådant arbete men minst lika viktigt är att även flickor har del i arbetet.

Tanken om en särskild kvalificerad kontaktperson är ett bra förslag. En sådan kontaktperson kan vara ett ovärderligt stöd både i skolan och i samarbetssammanhang och kan vara till stor hjälp för den unge i exempelvis kontakten med beroendevård och psykiatri. Erfarenheten från Maria Ungdom är att SKKP är en viktig och bra insats där det är önskvärt att den sätts in redan när ett barn eller ungdom är i riskzonen för att utveckla ett kriminellt beteende.

En nysatsning på MUMIN (Maria Ungdom Motiverande Intervention) välkomnas då det arbetssättet legat nere de senaste åren, såväl behovet av MUMIN som värdet av att ge snabba insatser då motivationen är hög är fortfarande aktuellt.

Maria Ungdom har de senaste åren uppmärksammat en mycket oroande utveckling bland unga, där den grova kriminaliteten ökat, och välkomnar en strategi som fokuserar på att minska risken för detta. SLSO är mycket bekymrade över det aktuella läget då verksamheterna träffar både dem som lever under mycket allvarliga hotbilder, är väldigt brottsaktiva och som är beväpnade. Det påverkar såväl den unge individen som hur hälso- och sjukvården ska organisera sig för att minska risker.

Det förekommer inte sällan droger i kriminella strukturer och det är angeläget att, i samband med socialtjänstens utredning av kriminellt beteende hos unga, också uppmärksammar droganvändning och psykisk

ohälsa. Upptäckt av psykisk ohälsa och psykiatriska samsjuklighetstillstånd kan vara avgörande för att minska riskerna för kriminellt beteende och droganvändning, där samarbete mellan Stockholms stad och beroendevård/psykiatri är av stor vikt.

Satsningen att inkludera även unga vuxna i strategin är mycket betydelsefull och välkomnas. Beroendevårdens unga vuxna-mottagningar möter patienter med svår kriminell problematik där samverkan med såväl kommunen som Kriminalvården är nödvändig för att kunna ge adekvat behandling. Det omgivande sociala nätverket kring en del av dem är mycket svagt, vilket gör dem särskilt utsatta för att dras in i eller fortsätta med kriminellt beteende. Psykiatriska samsjuklighetstillstånd förekommer inte sällan och behöver samtidigt behandlas, tillsammans medför det att behovet av samarbete kring unga vuxna också är stort.

Förslag till beslut
Styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde föreslås besluta

att avge yttrande över Remiss - Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet enligt ovanstående, samt

att förklara paragrafen omedelbart justerad.

Mikael Ohrling
Sjukvårdsdirektör

Anna Stenseth
Verksamhetsområdeschef

ANKOM SLSO 2019-10-25
dnr SLSO 19-2099

Region Stockholm

REMISS

2019-10-25

RS 2019-1016

Rotel II – Hälso- och sjukvårds-,
innovations- och kulturroteln

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Stockholms läns sjukvårdsområde

Ärende:

Remiss - Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet

---

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2019-11-25**

Handläggare: **Lovisa Montin**

Yttranden skickas till regionledningskontorets registrator:

E-post: registrator.lsf@sll.se

Adress:
Regionledningskontoret
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

Internadress:
Regionledningskontoret, Registraturen, Landstingshuset

Stockholms stad

Kommunstyrelsen
Rotel VIII

Till berörd remissinstans

Remiss av Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet

Remiss från kommunstyrelsen Stockholms stad

Ni ombeds att yttra er över bifogad remiss senast 2020-01-31. Kontakta ansvarig handläggare om ni inte kan svara inom utsatt tid.

Stadsledningskontoret för yttrande senast 2020-02-14.

Ansvarig handläggare är David Ekstrand.
Telefonnummer: 0850829422.

Instruktioner för remissvar

Remissinstanser inom eDok (Stockholms stads ärendehanteringssystem)

- Använd funktionen Svara på remiss för expediering till kommunstyrelsens registratur (KF/KS kansli).
- Använd korrespondensverktyget för att skicka de expedierade handlingarna i Word-format till RVIII-remissvar.SLK@stockholm.se
- Ange diarienummer KS 2019/1507 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Övriga remissinstanser

- Skicka remissvaret i PDF-format till kommunstyrelsen@stockholm.se
- Skicka remissvaret i Word-format till RVIII-remissvar.SLK@stockholm.se
- Ange diarienummer KS 2019/1507 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Remissinstanser

- Stadsledningskontoret
- Arbetsmarknadsnämnden
- Idrottsnämnden

Kommunstyrelsen
Rotel VIII

Ragnar Östbergs plan 1
Stadshuset
105 35 Stockholm
Telefon
Växel 08-508 290 00
Fax
kommunstyrelsen@stockholm.se
stockholm.se

- Kulturnämnden
- Utbildningsnämnden
- Bromma stadsdelsnämnd
- Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd
- Farsta stadsdelsnämnd
- Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd
- Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd
- Kungsholmens stadsdelsnämnd
- Norrmalms stadsdelsnämnd
- Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
- Skarpnäcks stadsdelsnämnd
- Skärholmens stadsdelsnämnd
- Spånga-Tensta stadsdelsnämnd
- Södermalms stadsdelsnämnd
- Älvsjö stadsdelsnämnd
- Östermalms stadsdelsnämnd
- Stockholms Stadshus AB
- Stockholms stads barnombudsman
- Akademikerförbundet SSR Stockholms stad
- Barnrättsbyrån
- BRIS - Barnens rätt i samhället
- Brottsofferjouren Sverige
- Friskolornas riksförbund
- Fryshuset
- Kriminalvården
- Polisregion Stockholm
- Process Kedjan
- Region Stockholm
- Rädda Barnen
- Saco
- Skolverket
- Statens institutionsstyrelse
- Stockholms idrottsförbund
- Stockholms universitet
- Vision Stockholms stad

Bilagor

1. Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet – framställan från socialnämnden
2. Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn unga och unga vuxna dras in i kriminalitet
3. Tjänsteutlåtande - Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet

Med vänlig hälsning,

David Ekstrand
Rotel VIII

Stockholms stad

Protokollsutdrag
Socialnämnden 2019-09-24

§ 12
Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.
Dnr 1.3.1-290/2018

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen

Ärendet
Kommunfullmäktige har i budget 2019 beslutat att socialnämnden i samarbete med kommunstyrelsen ska ta fram en strategi för hur staden kan minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Strategin utgår från fyra övergripande prioriterade utgångspunkter som innefattar särskilt utpekade områden inom vilka vissa aktiviteter, arbetssätt och åtgärder ska äga rum på den lokala nivån. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner strategin som omfattar stadens arbete för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Socialförvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2019.

Beslutsordning
Ordföranden ställde först fråga om återremiss mot avgörande idag och fann att nämnden beslutat att avgöra ärendet idag.
Reservation i denna del (SD)
Därefter ställde ordföranden fråga om bifall eller avslag till förvaltningens förslag och fann att nämnden beslutat enligt detta.

Yrkanden
Ordföranden Jan Jönsson (L), ledamöterna Ole-Jörgen Persson m.fl. (M), Mariana Duarte Moreira (MP), Banar Sabet (C), Michaela Hollis (KD) yrkade bifall till förvaltningens förslag.

Vice ordföranden Alexandra Mattsson m.fl. (V), ledamoten Karin Gustafsson m.fl. (S) yrkade bifall förvaltningens förslag. Ledamoten Linnéa Vinge (SD) yrkade bifall till eget förslag till beslut att återremittera ärendet.

Särskilt uttalande

Vice ordföranden Alexandra Mattsson m.fl. (V), ledamoten Karin Gustafsson m.fl. (S)

”Vi ser mycket positivt på majoritetens vilja att prata mer förbyggande arbete för stadens barn och unga och förstärkt samverkan, men ställer oss frågande till hur strategin ska kunna efterlevas utan målsättningar och tillkomna resurser och en redan allt för ansträngd budget i stadsdelarna. Strategin skulle behöva omarbetas så att mål kan tillföras och nämnders ansvarsfördelning tydliggöras.

Det övergripande målet för strategin är att alla pojkar och flickor, unga män och kvinnor ska ges jämlika förutsättningar för en god framtid utan våld och kriminalitet. Värt att nämna i sammanhanget är att strategin i huvudsak behandlar kriminalitet medan det faktum att vuxnas våld mot barn torde vara ett mycket mer vanligt förekommande problem (44 % av barnen i Sverige uppges ha varit utsatta för våld av en vuxen någon gång) än kriminalitet. Samtidigt som våld mot barn är en avgörande faktor varför man som ung dras in i kriminella nätverk. Stadens barn och ungdomsvård hade förra året över 28 000 anmälningar om barn som misstänks fara illa att hantera, jämfört med ca 17 000 2014. Ca 56 % av dessa anmälningar utreddes förra året varav över 16 000 barn i Stockholm omfattades av en barnavårdsutredning där socialtjänsten bedömde att oron behövde utredas vidare. Skillnaderna mellan stadsdelarna är stora men resurserna inom myndighetsutövningen är idag mer än ansträngda. De relevanta arbetssätt och metoder som staden redan idag arbetar med behöver mer resurser för att inte bara förbli goda intentioner i strategin. En del finansieras idag av den sociala investeringsfonden, som nu behöver permanentas. Kön till föräldrautbildningen behöver minska och resurserna till de sociala insatsgrupperna behöver öka.

Om målet med strategin ska uppnås behövs inte enbart rapporter till kommunfullmäktige utan snarare en politik som tar ojämlikheterna i Stockholm på allvar. Bostadssituationen, tillgången till arbete, förskola, en bra skolgång och en meningsfull fritid ligger enligt forskning till stor grund för barn och ungas möjlighet till en fullgod framtid och där saknar vi

ambitioner från majoriteten. Den politik som förs med borttagande av mål om att öka inskrivningsgrad i förskolan, nedskärningar, ombildningar, underskott i stadsdelsnämnderna, indragna timmar på kulturskolan och besparingar på fritidsverksamheten är kontraproduktivt till den nu framtagna strategin.

Strategin uppmanar socialtjänsten att t.ex. använda sig av polisförhör mer för barn och unga som inte är straffmyndiga och att allvarssamtal ska hållas med unga inom 48 timmar när de misstänks för brott, något som idag redan används när socialtjänsten bedömer det nödvändigt. Bedömningen om eventuella polisutredningar för icke straffmyndiga barn är en fråga för professionen och ej för politiken. Allvarssamtalen innebär dessutom att resurser tas i anspråk i den redan ansträngda barn och ungdomsvården vilket gör det särskilt olyckligt att inte ytterligare resurser tillförs. Det är inte realistiskt att ge socialtjänsten utökat uppdrag utan att tillföra utökade resurser. Den rödgrönrosa majoriteten la mycket vikt och resurser vid att förbättra arbetsvillkoren för socialsekreterare under förra mandatperioden vilket gav goda resultat, något vi ser riskerar att förstöras nu med en alltmer ansträngd budget. Vi anser att politiken ska ge rätt förutsättningar till professionerna som berörs av strategin för att de ska kunna utföra sitt uppdrag och lämna det sociala arbetet med dess bedömningar åt de som kan.

Det är hög tid att satsa på det socialt förebyggande arbetet och prioritera stärkta resurser framför skattesänkningar för att fånga upp unga i riskzonen. Vi anser att staden ska ha en sammanhållen politik för att minska ojämlikheten vilket också stoppar kriminellt inflöde. Annars kommer inte en strategi som denna göra varken till eller från utan snarare bli en pappersprodukt som styr resurserna bort från de som behöver de områden som behöver det mest.”

Reservation

Ledamoten Linnéa Vinge (SD) reserverade sig mot beslutet till förmån för det egna förslaget;
”Att återremittera förslaget om strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.
Därutöver vill vi anföra följande:

Sverigedemokraterna anser att denna strategi är på tok för kraftlös i förhållande till de allvarliga problem som vår stad står inför och anser att den tyvärr säger en hel del om majoritetens naivitet inför

den situationen. I en tid då kriminella öppnar eld mot vanliga medborgare på stadens gator behöver Stockholm handlingskraftiga och effektiva lösningar som ger resultat nu. Vi anser förvisso att staden ska arbeta förebyggande, men det krävs framförallt skyndsamma lösningar.
Strategin understryker att män står för en större andel av brottsligheten än vad kvinnor gör, men undviker att nämna att invandrare är kraftigt överrepresenterade i brottsstatistiken. I strategin står det också att ”socialt utsatta” områden är överrepresenterade och vi vet att dessa områden präglas av segregering och att det där som regel bor många människor med invandrarbakgrund.
Det har nyligen rapporterats om att unga kriminella i vår stad tilldelas förturer i form av bostäder, vilket hederliga och laglydiga ungdomar endast kan drömma om. Vi efterfrågar här svar på vad dessa förturer ger för resultat.
Sverigedemokraterna invänder också mot att politiker ska inskränka i barns utveckling och könsidentitet och föreslår därför att arbetet gällande att förhindra könsnormer stryks ur strategin.
Mot bakgrund av ovanstående föreslår Sverigedemokraterna att strategin återremitteras för att nämnda faktorer ska kunna tas med och ligga till grund för strategin.”

Ersättaryttrande
Ersättaren Anna Rantala Bonnier (Fi) instämde i det särskilda uttalandet från (S),(V).

Särskilt uttalande
Ersättaren Anna Rantala Bonnier (Fi) instämde i det särskilda uttalandet från (V),(S).

Justerat 2019-10-01

Ordföranden Jan Jönsson (L) vice ordföranden Alexandra Mattsson Åkerström (V)

Vid protokollet.
Inga-Karin Mellberg
nämndsekreterare

Socialförvaltningen
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Handläggare
Erik Nordstrand
Telefon: 08-508 43 112

Till
Socialnämnden
2019-09-24

Strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förslaget till Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.
2. Ärendet överlämnas till kommunstyrelsen.

Lena Lundström Stoltz
förvaltningsdirektör

Gunilla Ekstrand
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har i budget 2019 beslutat att socialnämnden i samarbete med kommunstyrelsen ska ta fram en strategi för hur staden kan minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Strategin utgår från fyra övergripande prioriterade utgångspunkter som innefattar särskilt utpekade områden inom vilka vissa aktiviteter, arbetssätt och åtgärder ska äga rum på den lokala nivån. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner strategin som omfattar stadens arbete för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Bakgrund

I budget för 2019 har kommunfullmäktige beslutat att socialnämnden i samarbete med kommunstyrelsen ska ta fram en strategi för hur staden kan minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Strategin ska komplettera stadens trygghets- och säkerhetsprogram.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid avdelningen för stadsövergripande sociala frågor, kompetenscenter barn och unga i samarbete med stadsledningskontoret, avdelningen för kvalitet och stadsutveckling. Strategin har arbetats fram i en förvaltningsövergripande arbetsgrupp i samverkan med stadsledningskontoret.

Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 18:e september 2019 och funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 19:e september 2019.

Ärendet

Ärendet handlar om budgetuppdraget att ta fram en strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Strategin utgår från fyra övergripande prioriterade utgångspunkter som innefattar särskilt utpekade områden inom vilka vissa aktiviteter, arbetssätt och åtgärder ska äga rum på den lokala nivån. De fyra övergripande prioriterade utgångspunkterna är

- Systematisk samhandling
- Förskola, skola och fritid som skyddsfaktor
- Våldprevention med ett jämställdhetsperspektiv
- Civilsamhället

Aktiviteterna, arbetssätten och åtgärderna i strategin har fokus på social brottsprevention och utgår från brottslighetens sociala orsaker. Inom varje område beskrivs också framgångsrika metoder och arbetssätt.

Jämställdhetsanalys

Vid sidan av ålder är kön den faktor som har starkast koppling till våld och kriminalitet.[1,2] I 86 – 98 procent av brottstyperna misshandel, hot, rån och sexualbrott är gärningspersonen en man.[3] Därför ska stadens strategi och våldsförebyggande arbete präglas av kunskap om jämställdhet i sitt genomförande av insatser i verksamheter för att minska risken att unga och främst pojkar och unga män dras in i kriminalitet. Att använda sig av våldspreventiva metoder med ett jämställdhetsperspektiv är att föredra, då både flickor och pojkar och kvinnor och män måste förhålla sig till normer för män, maskulinitet och våld.

Barnrättsperspektiv

Barn har rätt till inflytande och delaktighet. Varje barn har också rätt till goda uppväxtvillkor, hälsa och utveckling. Inom ramen för denna strategi betonas vikten av systematisk samhandling bland annat genom främjande och tidiga insatser, snabba insatser och samordnade insatser. När olika aktörer samhandlar är det av betydande vikt att barnet görs delaktig och får inflytande utifrån sin ålder och mognad.

---

[1] Lilly, J. Robert; Cullen, Francis T.; Ball, Richard A. *(2011) Criminological theory: context and consequences.*
[2] Sarnecki, Jerzy (2009) *Introduktion till kriminologi.*
[3] *Gäringspersoners kön och ålder vid misshandel, hot, rån, och sexualbrott* (2014) Brottsförebyggande rådet.

Barn och unga ska vara trygga och skyddas mot alla former av fysiskt och psykiskt våld. Därför är det av stor vikt med främjande och förebyggande och tidiga insatser. Förskolan och skolan är viktiga aktörer för att upptäcka barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa och göra orosanmälan till socialtjänsten.

Att lyckas i skolan är den enskilt starkaste skyddsfaktorn för att lyckas senare i livet vad gäller hälsa, arbete, inkomster och försörjningsmöjligheter. Barn och unga har rätt till utbildning och insatser som stabiliserar skolgång och skolprestationer är betydelsefulla för att skolan ska kunna utgöra ett skydd För unga vuxna är utbildning och jobb mycket viktigt för att undvika att de dras in i kriminalitet eller deltagande i extrema rörelser.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förslaget till Stockholms stads strategi för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Bilaga

1. Stockholms stads strategi 2019-2022 för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet.

Stockholms stad

Stockholms stads strategi 2019 — 2022 för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet

stockholm.se

Stockholms stads strategi
för att minska risken för att barn,
unga och unga vuxna dras in i kriminalitet 2019-2022
Dnr: 3.1.1-161/2019.
Utgivare: Socialförvaltningen

Innehåll

Inledning **4**
Skillnader i brottslighet 4
Behovet av denna strategi 4
Barnkonventionen 4
Trygga och goda uppväxtvillkor 5
Insatser som utgår från kunskaper om risk och skydd 5
Socialtjänstens kvalitetsarbete 6

Underlag **6**

Mål och syfte **6**

Systematisk samhandling **9**
Främjande, förebyggande och tidiga insatser 9
Snabba insatser inom myndighetsutövningen 11
Samordnade insatser 12
Samlad kompetens 16
Lokala samverkansöverenskommelser 18

Förskola, skola och fritid som skyddsfaktorer **20**
Inskrivningsgraden i förskola och skolnärvaro 21
Insatser som stabiliserar skolgång och skolprestationer 23
Tidig upptäckt och orosanmälan till socialtjänsten 24
Fritidsgårdar som skyddsfaktor 25
Skola och fritidsgård som trygga platser 26

Våldsprevention med ett jämställdhetsperspektiv **27**
Vålds- och könsnormer 27
Våldspreventivt arbete 28

Civilsamhället **29**
Samverkan mellan myndigheter och civilsamhällesaktörer 30

Ledning och styrning **32**

Genomförande och uppföljning **32**

Utgå från befintliga undersökningar och rapporter **33**

Forskning **34**

Inledning

Att barn, unga och unga vuxna får växa upp under trygga och jämlika villkor, kan klara av skolan, får förutsättningar för en god framtid samt möjligheter till att göra fria livsval är ett prioriterat ansvar som sträcker sig över samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Det finns tydliga skillnader mellan olika områden i staden vad gäller förekomst och omfattning av kända riskfaktorer såsom tillgången på vapen, tillgången på droger, massmedias presentation av våld och svag anknytning till skolan. Dessa riskfaktorer kan leda till problem såsom våld och kriminalitet.

Skillnader i brottslighet

Brottslighetens art är ojämnt fördelad i Stockholms stads olika stadsdelsområden. En del problem är vanligare i vissa områden än i andra.[1] I så kallade socialt utsatta områden är sannolikheten att ha en ansamling av riskfaktorer betydligt högre, vilket förmodligen är förklaringen till den stora betydelsen av bostadsområdets sociala tyngd.[2] Utifrån forskning och rapporter, bland annat från Brottsförebyggande rådet, kan man konstatera att pojkar och män står för en betydligt större andel av brott än vad flickor och kvinnor gör.

Behovet av denna strategi

Denna strategi är framtagen för att beskriva hur stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället ska arbeta förebyggande för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet och därigenom skapa social trygghet och en stadsmiljö som både är och upplevs som säker. Strategin utgör ett komplement till stadens trygghets- och säkerhetsprogram.

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter syftar till att ge barn oavsett bakgrund rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. Barnkonventionen ska genomsyra allt arbete som sker i staden för och med barn och unga. I juni 2018 röstade en majoritet i riksdagen för regeringens förslag att göra FN:s konvention om barnets rättigheter till svensk lag från och med den 1 januari 2020. Beslutet innebär ett förtydligande av att domstolar

---

[1] *Killar och strategiska brott – Riskfaktorer bland unga killar i Stockholms stad* (2010) Stockholms stad.
[2] Ibid.

och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. En inkorporering av barnkonventionen bidrar till att synliggöra barnets rättigheter. Det är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Trygga och goda uppväxtvillkor

Viktiga faktorer för trygghet är tillit och goda relationer till samhället, goda uppväxtvillkor, att få klara av skolan och att ha ett arbete. För att nå detta krävs insatser för att minska orsakerna till brott och otrygghet såsom segregation, bristande integration, ekonomisk och social utsatthet samt otrygga familjeförhållanden.

Trygga och goda uppväxtvillkor är avgörande för barns och ungas fysiska och psykiska hälsa och för folkhälsan på lång sikt. Trygga och goda uppväxtvillkor är också avgörande för barns och ungas möjligheter att tillgodogöra sig en utbildning som lägger grunden för framtida självförsörjning som vuxen. Barn och unga som växer upp i ekonomisk, social eller annan utsatthet såsom våld eller missbruk i hemmet, ska få stöd och hjälp till en bra framtid. Ett barns vårdnadshavare är i regel de viktigaste personerna i barnets liv och de som känner barnet och dess behov bäst. Trygga och välinformerade vårdnadshavare med en god relation till sitt barn och till varandra som förmedlar värme och ramar främjar barnets hälsa och utveckling. Att vara förälder är emellertid inte alltid enkelt och staden ska därför ge lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. Forskning visar att en lyckad skolgång skyddar mot psykisk ohälsa längre fram i livet och olika former av sociala problem som till exempel kriminalitet och missbruk. Att fullfölja grundskola och gymnasieutbildning är också väldigt viktigt för ungas etablering på arbetsmarknaden.

Insatser som utgår från kunskaper om risk och skydd

Barnets ålder och mognad spelar avgörande roll för vilka tecken hos barnet eller den unge man behöver vara uppmärksam på avseende risk- och skyddsfaktorer samt vilka insatser och arbetsmetoder som kan vara effektiva. Ju fler riskfaktorer hos barnet, den unge eller i familjen, desto större risk för negativ utveckling. Ett bra resultat förutsätter tillgång till kunskapsbaserade adekvata insatser som håller god kvalitet. Barn

och unga som har omfattande problem behöver ofta stöd från samhället under hela uppväxten.

Socialtjänstens kvalitetsarbete

En förutsättning för ett framgångsrikt arbete inom strategins områden är en socialtjänst med god kvalitet. En viktig del i detta är att skapa goda förutsättningar för socialsekreterare och chefer att kunna trivas på sin arbetsplats och utöva sitt arbete med råd och stöd, handläggning och uppföljning av insatser i enlighet med professionellt kunnande och lagstiftningens intentioner.

Underlag

En rad olika styrdokument ligger till grund för arbetet i stadens verksamheter. Många av dem beslutas av kommunfullmäktige. Övergripande styrdokument är Stockholms stads budget som konkretiseras i årsvisa mål och uppdrag till stadens nämnder och bolagsstyrelser. Följande styrdokument har bäring på denna strategi:

- För ett tryggare och säkrare Stockholm – Stockholms stads trygghets- och säkerhetsprogram 2018-2021
- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018 – 2022
- Program för ett jämställt Stockholm 2018 – 2022
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018–2023
- Skolprogram för Stockholms stads förskolor och skolor
- Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2018-2021
- Stadens arbete med implementering av Agenda 2030
- Våldsbejakande extremism – en vägledning för stadens anställda

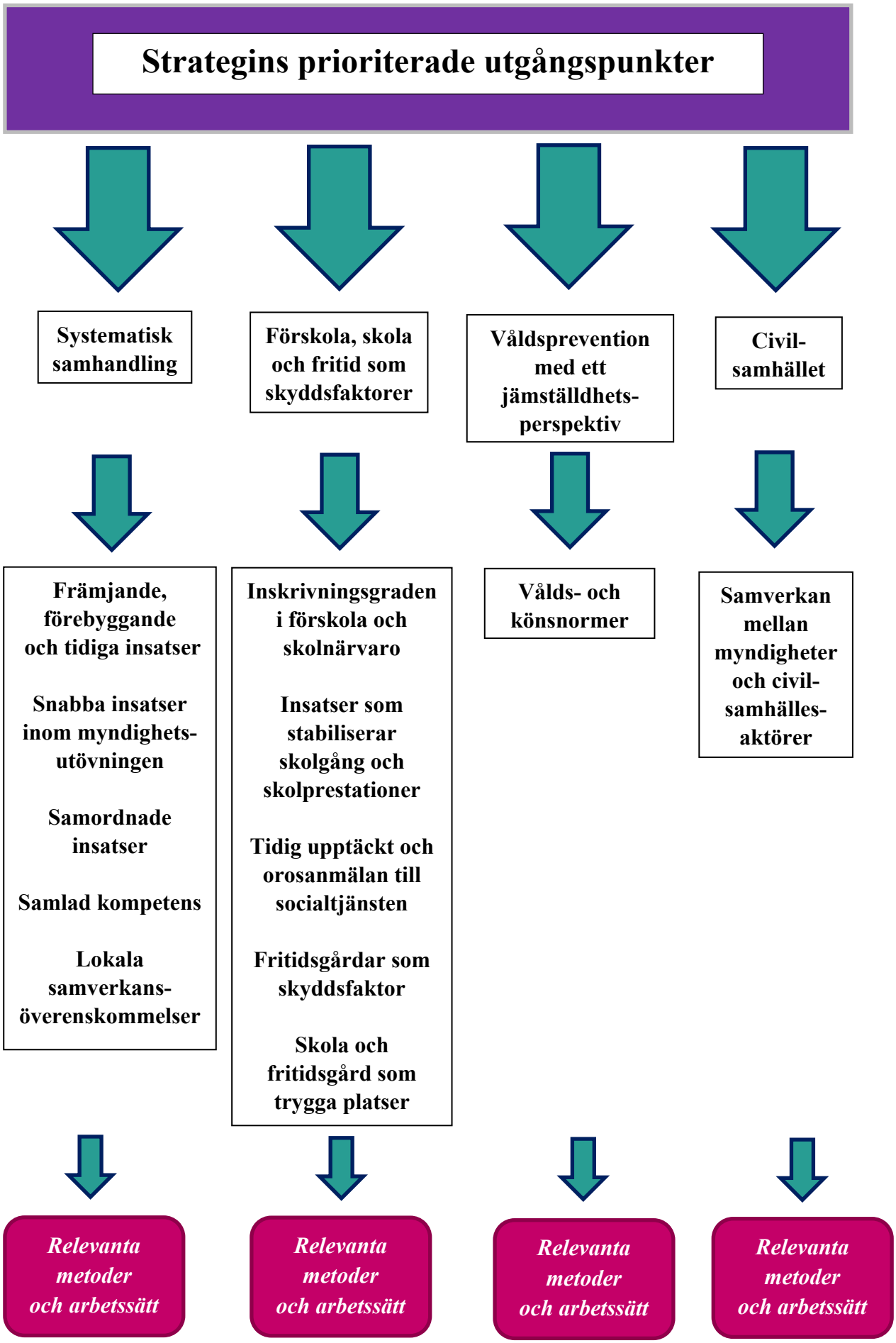
Mål och syfte

Det övergripande målet är att alla pojkar och flickor, unga män och kvinnor ska ges jämlika förutsättningar för en god framtid utan våld och kriminalitet. Strategin syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat, kontinuerligt och långsiktigt arbete för att minska risken att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Medarbetarnas kunskap ska öka gällande riskfaktorer, skyddsfaktorer och vilket stöd som staden erbjuder målgrupperna. Arbetet ska ske systematiskt genom samhandling

mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället, enligt kunskapsbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning.

Strategin utgår från fyra övergripande utgångspunkter som innefattar särskilt utpekade områden inom vilka vissa aktiviteter, arbetssätt och åtgärder ska äga rum på den lokala nivån. Dessa aktiviteter, arbetssätt och åtgärder har social brottsprevention som utgångspunkt och utgår från brottslighetens sociala orsaker. Preventionsmetoder kan till exempel handla om att barnet eller den unge ska fullfölja skolgången med målet att genom en fullföljd skolgång fungera bättre i samhället och lyckas bättre i livet. Den sociala brottspreventionen skiljer sig åt från den situationella brottspreventionen som fokuserar på insatser för att minska antalet möjliga brottstillfällen. Nedanstående figur illustrerar den schematiska strukturen för de fyra prioriterade utgångspunkterna.

Figur 1: Schematisk struktur för strategins prioriterade utgångspunkter

Inom strategins prioriterade utgångspunkter redovisas ett antal relevanta metoder och arbetssätt. Dessa är ett begränsat urval av allt det arbete som sker i staden och gör inte anspråk på att vara heltäckande. Några av de exemplifierade metoderna har evidens, andra inte. Syftet med exemplen är att sprida kunskap om både serviceinsatser och biståndsbedömda insatser.

Systematisk samhandling

Samhandling innebär att berörda aktörer samlas kring ett problem, skapar samsyn om problemets karaktär och att varje aktör sedan åtar sig att utföra åtgärder för att lösa problemet. Framgångsrik samhandling mellan myndigheter bygger på förståelse för varandras uppdrag, organisation och lagstiftning, att varje aktör tar ansvar för att genomföra sina åtaganden fram till nästa uppföljning samt att när resultatet av det gemensamma arbetet följs upp, besluta om nya åtaganden till dess att problemet är löst. Samhandling med och tillit till andra myndigheter såsom till exempel Polisen, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse, är också avgörande för framgångsrik samverkan till gagn för den enskilde.

Staden ska erbjuda främjande och generella insatser som stärker eller bibehåller barns, ungas och familjers fysiska, psykiska och sociala välbefinnande i syfte att förebygga och motverka uppkomsten av problem. Staden ska även erbjuda förebyggande och tidiga insatser till riskgrupper och till individer som löper särskilt hög risk att hamna i en destruktiv miljö eller riskbeteende, eller där problem redan har uppkommit. Specialiserade insatser ska erbjudas till dem med omfattande, allvarlig eller komplicerad problematik där det finns behov av intensivt stöd.

Främjande, förebyggande och tidiga insatser

Ett liv i brottslighet kan grundläggas tidigt i ett barns eller en ung persons liv varför hälsofrämjande, förebyggande och tidiga sociala interventioner under ett barns uppväxt, förutom att vara till fördel för individen, även är samhällsekonomiskt lönsamt. Möjligheterna att stärka en hälsofrämjande utveckling för barn och unga ökar ju tidigare behövliga insatser sätts in, både vad gäller att nå barn och unga tidigt i barndomen och att främja goda uppväxtvillkor, lärande och utbildning, samt att vid tecken på risk för ogynnsam utveckling sätta in insatser så snabbt som möjligt. Det främjande och förebyggande arbetet för att undvika att barn, unga och unga vuxna hamnar i en negativ utveckling och dras in i

normbrytande beteende behöver intensifieras och ske i samverkan mellan förskola, skola, fritid, socialtjänst och lokal polis, i nära samarbete med barnet eller den unge och dennes familj. Staden ska därför prioritera att genomföra främjande, förebyggande och tidiga insatser som kan förhindra eller tidigt bryta en negativ utveckling hos barn och unga.

Den öppna förskolan, förskolan och grundskolan är betydelsefulla verksamheter i det förebyggande arbetet. Detta inte minst genom sitt värdegrundsuppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna, grundläggande demokratiska värderingar och för att skapa tillit till samhället.

En central del i kommunernas ansvar på individnivå är att erbjuda stöd i föräldraskapet. Den nationella strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd slår fast att föräldrar har en unik möjlighet att främja barns hälsa och utveckling. Strategin betonar att barnkonventionen ålägger konventionsstaterna att stödja föräldrar och att stöd i föräldraskapet är en av de viktigaste insatserna som samhället kan göra för att undvika att barn utvecklas negativt.[3]

Vårdnadshavare och andra vuxna i ett barns direkta närhet utgör en avgörande resurs under uppväxtåren. Olika former av föräldraskapsstöd behöver därför tillgängliggöras för alla familjer och staden ska särskilt ombesörja att stödet når de familjer som behöver det mest. Här behöver staden särskilt uppmärksamma behov av förstärkt stöd hos föräldrar och vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning. Stöd som kan inkludera både ett stöd i föräldraskapet och stöd direkt till barnet.

Det främjande och förebyggande arbetet innebär att tidigt upptäcka unga i riskzon. Genom det fältförlagda arbetet kan tryggheten för unga öka, kunskapen om var unga rör sig och samlas öka och att unga i riskzon tidigt upptäcks och får stöd och tidiga insatser.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Hembesöksprogram för förstagångsföräldrar i samverkan med Region Stockholm
- Öppna förskolan och familjecentraler
- Ungdomsmottagningar
- ABC föräldraträffar
- KOMET föräldraträffar

[3] *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd* (2018) Socialdepartementet.

- Föräldraskap i Sverige för utrikesfödda föräldrar
- Stödcentrum för unga brottsutsatta
- Medlingsverksamhet
- Mini Maria för unga med riskbruk
- Uppsökande fältarbetare i skolan
- Fältförlagt arbete gentemot unga
- Råd- och stödsamtal till föräldrar, vårdnadshavare och unga

Snabba insatser inom myndighetsutövningen

När främjande och förebyggande insatser som erbjuds som service inte fått avsedd effekt eller när en individ har fått ett indikerat problem och riskerar att dras in i kriminalitet kan det finnas behov av biståndsbedömda insatser. Då är det av betydande vikt att dessa sätts in snabbt innan problemen eskalerar. Insatser ska riktas till unga lagöverträdare som löper medelrisk eller hög risk för att återfalla i brott och insatserna ska matchas utifrån varje persons individuella behov utifrån risk-, behov- och mottaglighetsprinciperna.[4] Socialtjänsten behöver ha kunskap om så kallade strategiska brott, som är de brottstyper som tydligast indikerar en fortsatt lång eller intensiv brottskarriär. Dessa brottstyper är rån, tillgrepp av motorfordon och brott mot allmänverksamhet det vill säga våld och hot mot tjänsteman samt övergrepp i rättssak. Kunskapen om strategiska brott kan användas som indikator på sociala problem.[5] När det är lämpligt ska socialtjänsten samverka med andra samhällsorgan och det civila samhällets organisationer, vilka har stor betydelse för att stärka sociala förmågor och motverka utanförskap och därmed också förebygga brott.

Det är viktigt med en snabb reaktion när ett barn eller ung person blir misstänkt för ett brott för första gången. För att utveckla samhandling ytterligare mellan socialtjänst och polis ska socialtjänsten inom ramen för utredningar gällande barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet, bjuda in lokal polis till anmälningsmöten med den unge och vårdnadshavarna. Detta särskilt om ny oro inkommer, liksom att socialtjänsten i större utsträckning ska begära in polisens samlade bedömning av situationen kring den unge.

---

[4] Andrews D.A. & Bonta J. (2007) *Risk-Need-Responsivity model for offender assessment and rehabilitation.*
[5] Granath S. och Westlund O. (2011) *Strategiska brott bland unga på 00-talet*, Brottsförebyggande rådet.

Socialnämnden kan med stöd av 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), hos polisen initiera att en utredning om brott inleds avseende någon som inte har fyllt 15 år om socialnämnden bedömer att utredningen kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge. Denna möjlighet ska användas i större utsträckning och kan fördjupa samhandling mellan socialtjänsten och polisen. Om stadsdelsnämnden inte kan närvara vid polisförhöret ska Framtid Stockholm alltid tillfrågas om de kan bistå genom att närvara vid polisförhöret och efteråt ge återkoppling till stadsdelsnämnden.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Medverkan från socialtjänsten vid polisförhör
- Medverka till snabbare lagföringsprocess kring unga under 18 år som blir misstänkta för brott[6]
- Begära utredning av polis vid misstanke om brott som innebär att unga under 15 år äventyrar sin hälsa eller utveckling och polisens utredning kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser
- Allvarssamtal inom 48 timmar för barn och unga som misstänks för brott för första gången

Samordnade insatser

Socialtjänsten har till uppgift att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, medverka i samhällsplaneringen och samarbeta med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda för att främja goda miljöer i staden.[7] Inom ramen för myndighetsutövningen har socialtjänsten ett särskilt ansvar för barn och unga och ska verka för att förhindra att de far illa. I arbetet med barn och unga ska socialtjänsten särskilt uppmärksamma skyddsfaktorer och identifiera riskfaktorer och riskbeteenden. Socialtjänsten ansvarar för att ge råd, stöd och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Vilka öppna insatser som finns att tillgå för barn, unga och familjer i staden, både vad gäller serviceinsatser och biståndsbedömda insatser, beskrivs i en kartläggning som socialförvaltningen gjorde under 2018.[8]

---

[6] Regeringsuppdrag till flertalet olika myndigheter att med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet, i delar av Stockholms län genomföra en försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare under 18 år med utgångspunkt i förslagen i Ds 2018:9.
[7] Socialtjänstlagen 5 kap. 1 §.
[8] *Öppenvård barn, unga och familj – Kartläggning av omfattning och inriktning* (2018), Socialförvaltningen Stockholms stad

Vidare ska socialtjänsten i frågor som rör barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Socialtjänsten ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Bestämmelser om samverkan mellan skolan och socialtjänsten är också reglerad i skollagen (2010:800). Samhandling mellan förskola, grundskola och socialtjänst ska fortsatt prioriteras och stärkas så att behövliga stödinsatser kan ges så tidigt och samordnat som möjligt – både från förskolan eller skolan och från socialtjänsten. När ett barn eller en ung person är aktuell inom socialtjänsten, antingen på grund av ansökan från vårdnadshavarna eller på grund av anmälan är det av stor vikt att skyndsamt samverka mellan skola och socialtjänst för att vidta de eventuella åtgärder som behövs för att bidra till att stabilisera barnets eller den unges skolgång.

Samhandling behöver ske på flera nivåer samtidigt – från övergripande nivå till praktisk samhandling i det dagliga arbetet. För att samhandling ska fungera optimalt krävs övergripande samverkansöverenskommelser, som till exempel den som staden har med polisen. Samhandling fungerar som bäst när det finns upparbetade strukturer och kunskap om varandras uppdrag, förutsättningar och förväntningar. Medarbetare hos respektive myndighet behöver träffas regelbundet för att få till stånd ett nära och förtroendefullt samhandlingsarbete. Förskolan och skolans elevhälsa ska samhandla nära tillsammans med utredande socialsekreterare. Ett sätt att säkra upp att samhandling kommer till stånd och fungerar är att inrätta så kallade lokala samordningsfunktioner inom respektive myndighet.

Brottslighet medför många negativa konsekvenser, såväl för brottsutsatta och gärningspersoner som för samhället i stort. Att bli utsatt för ett brott är i många fall en traumatisk upplevelse. Brottsutsattas reaktioner, liksom behov av stöd och hjälp, varierar generellt sett beroende på brottets allvarlighet och personliga faktorer. Utsatthet för våld kan medföra ökad risk för olika former av fysisk och psykisk ohälsa, både på kort och på lång sikt. Barns psykiska hälsa och utveckling påverkas mycket negativt av att direkt utsättas för sexuellt, fysiskt eller psykiskt våld men också av att bevittna eller på annat sätt uppleva att en förälder eller syskon utsätts för sådant våld. Det finns också en risk för att den som har utsatts för våld i barndomen själv begår våldsbrott senare i livet.[9] Att begå brott i ungdomsåren kan också ha samband med att vara brottsutsatt. Det är av mycket stor betydelse att unga kan

[9] Regeringens skrivelse 2016/2017:126, *Tillsammans mot brott, Ett nationellt brottsförebyggande program.*

känna sig trygga i att polisanmäla brott och få stöd i detta. Enligt rapporter från polisen och övriga rättsväsendet är det ett växande problem i rättsprocessen att många invånare som är direkt eller indirekt berörda inte medverkar till rättsskipningen bland annat genom att vittna i förhör och domstolar. Detta påverkar även socialtjänstens möjligheter att verka inom problemområdet och måste därför angripas genom gemensamma insatser i samverkan mellan rättsväsendet och kommunen på lokal områdesnivå, regional och nationell nivå.

Insatser inom socialtjänsten för barn och unga ska i första hand ges i frivilliga former med stöd av socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Om detta inte är möjligt kan lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser av unga, LVU, bli tillämplig. LVU är en kompletterande skyddslag för barn och unga och reglerar förutsättningarna för att tvångsvis vårda eller skydda den unge. Tillämpning av LVU är knuten till att den unge har ett vård- eller skyddsbehov som inte kan tillgodoses med frivilliga lösningar. LVU reglerar endast tvånget i vården. Socialnämnden har inte bara en befogenhet att ingripa till den underåriges skydd utan även en skyldighet att ingripa när förutsättningarna i LVU är uppfyllda. Användandet av LVU förutsätter inte att frivilliga insatser först har prövats. LVU skall trygga samhällets möjligheter att alltid kunna ge barn och ungdom det skydd och den vård och behandling som de behöver. LVU gäller för alla barn som vistas i Sverige oberoende av nationalitet eller härkomst. Det är den unges skydds- eller vårdbehov på kort och lång sikt som är bestämmande för socialnämndens insatser.

LVU behöver inte alltid betyda placering utanför det egna hemmet. Genom 22 § LVU kan socialtjänsten oberoende av samtycke, besluta att en ung person, som inte själv förmår uppfatta de negativa konsekvenser som ett liv i kriminalitet kan medföra och som avvisar stöd, ska hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson eller delta i behandling i öppna former. Syftet med bestämmelsen är att socialtjänsten ska kunna ingripa i ett tidigare skede än när en ansökan till förvaltningsrätten om vård enligt LVU utanför det egna hemmet måste göras.[10]

Brottsförebyggande rådet definierar unga högaktiva lagöverträdare som unga personer med ett stort antal lagföringar som skett under en inte alltför snäv tidsrymd. Dessa unga

[10] *Förebyggande insatser enligt LVU – En vägledning om tillämpningen av 22 § LVU* (2019) Socialstyrelsen.

högaktiva lagöverträdare kan bli aktuella för vård utanför det egna hemmet med stöd av LVU. Den här gruppen av individer står för en stor volym av mängdbrott ofta i kombination med ett pågående missbruk av alkohol och narkotika. All vård som sker med stöd av LVU ska inledas utanför det egna hemmet. I 11 § LVU står det att socialtjänsten får medge att den unge får vistas i sitt eget hem, om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. LVU i hemmet ska tillämpas med försiktighet. Så långt det är möjligt måste det finnas garantier för att den unge kan få en betryggande omvårdnad i sitt eget hem och att förhållandena i övrigt är säkra innan vård i det egna hemmet ens kan komma ifråga. En placering i det egna hemmet får inte tillgripas på grund av placeringssvårigheter utan måste vara vårdmässigt motiverad. LVU i hemmet bör heller inte fortgå mer än en kortare tid i slutet av vårdtiden.

Unga och unga vuxna som står utanför studier och arbete behöver nås och erbjudas stöd och motiverande insatser för att återuppta studier eller etablera sig på arbetsmarknaden. Samhandling mellan socialtjänsten och Jobbtorg Stockholm ska fördjupas.

I Stockholms stad ska socialtjänsten ha förmåga och förutsättning att stödja dem som väljer att lämna kriminella miljöer eller en våldsbejakande miljö och vid behov erbjuda lämpliga stödåtgärder. Utbildning och jobb är mycket viktigt för att undvika alternativ som kriminalitet eller deltagande i extrema rörelser. Genom sociala insatsgrupper samverkar socialtjänst, polis, jobbtorg och arbetsförmedling för att hitta helhetslösningar för unga i, eller i risk för, kriminalitet. Insatser som utgör stöd till individer som är motiverade att lämna extremistiska miljöer, bedöms utifrån motsvarande kriterier som idag används för att ge stöd till individer som vill lämna brottslig verksamhet.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Lokala samordningsfunktioner inom respektive myndighet
- Lokala BUS-grupper för samverkan mellan staden och regionen kring barn och unga i behov av särskilt stöd
- Samordnad individuell plan (SIP) när barn och unga behöver insatser från både staden och regionen och dessa insatser behöver samordnas
- Maria Ungdom Motiverande Intervention (MUMIN) för unga som misstänks för ringa narkotikabrott för att snabbt hitta och erbjuda behandling till barn och unga med missbruksproblem
- Stöd till unga vittnen via Stödcentrum, Framtid Stockholm

- Lokala gemensamma utsättningar med alla som arbetar på ”fältet” såsom fältassistenter, fritidsledare, poliser, polisens volontärer, stadens ordningsvakter och grannsamverkan för att verka brottsförebyggande och trygghetsskapande i närområdet
- Jobbtorg Stockholms arbete med unga och unga vuxna som befinner sig i riskzon för eller i kriminalitet
- Jobbtorg Stockholm resurs för personer med funktionsnedsättning som har det svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och därmed riskerar att hamna i utanförskap
- Sociala insatsgrupper (SIG) för unga vuxna 18 – 29 år som vill lämna en kriminell livsstil eller som befinner sig i en radikaliseringsprocess eller vill lämna någon form av extremistmiljö
- Stadens avhopparverksamhet vid socialförvaltningens enhet för hemlösa i samverkan med polisens Brottsoffer och personskyddsgrupp (avhopparverksamhet) i ärenden som behöver insatser från socialtjänsten i samband med avhopp från en kriminell livsstil och den enskilde inte har någon pågående kontakt med socialtjänsten

Samlad kompetens

För att uppnå förståelse för varandras organisering, uppdrag och lagstiftning och dra större nytta av varandras olika kompetenser ska gemensam fortbildning, samarbetsdagar mellan socialsekreterare, pedagoger, elevhälsopersonal och poliser eftersträvas i högre grad. Detta ska även ske på chefsnivå. Förvaltningschefer och chefer på övriga nivåer förväntas när det finns behov av gemensam kompetensutveckling att gemensamt säkerställa att detta arrangeras.

Staden ska också utveckla den strategiska kompetensutvecklingen av och för alla medarbetare. Med detta avses att ta tillvara på, utveckla och styra medarbetarnas och organisationens kompetens. Kompetenta och engagerade medarbetare är en förutsättning för att staden ska kunna utföra sina uppgifter på ett effektivt och professionellt sätt. I takt med att Stockholm växer och förändras, växer och förändras även vårt uppdrag. Detta kräver att vi ständigt arbetar för att utveckla verksamheten och vår kompetens. Ansvaret för kompetensutveckling ligger hos både chefer och medarbetare.[11]

[11] *Personalpolicy* (2016) Stockholms stad.

Alla stadens medarbetare som möter barn, unga och unga vuxna från förskola, skola och fritidshem till Jobbtorg ska ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer och hur dessa kan motverkas respektive främjas. Risk- och skyddsfaktorer kring barn och unga är universella – det vill säga gäller alla oavsett kön, etnicitet, kulturell bakgrund eller social klass – och är gemensamma för många olika typer av problemutfall, såsom missbruk, kriminalitet, våld och psykisk ohälsa. Det finns också könsskillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män, när det kommer till brottslighet. Genom att ge fler medarbetare ökad kunskap om detta kan staden prioritera rätt insatser i det främjande och förebyggande arbetet och nå fler barn och unga i behov av stöd i ett tidigt skede, samt uppmärksamma behovet av insatser till pojkar. Det är också angeläget att säkerställa att stadens medarbetare har kunskap om och utgår från barnets rättigheter enligt Barnkonventionen. samt stadens program för ett jämställt Stockholm 2018 – 2022.

Stadens socialtjänst för barn och unga använder barns behov i centrum (BBIC) som är ett anpassat arbetssätt efter socialtjänstens regelverk. Utöver BBIC ska staden säkerställa att alla medarbetare inom den myndighetsutövande ungdomsvården har kompetens att använda beslutsstödet Structured assessment of violence risk in youth (SAVRY) och bedömningsinstrumentet Adolescent drug abuse diagnosis (ADAD). Staden ska också utveckla användandet av beslutsstödet Early assessment risk list (EARL).

Staden ska kontinuerligt ge kompetensutveckling till personalen inom den myndighetsutövande barn- och ungdomsvården i handläggning av ärenden gällande unga lagöverträdare
Det finns också ett behov av fortsatt arbete med kunskapshöjande insatser om radikalisering och våldsbejakande extremism i samtliga socialtjänstverksamheter. Detta för att medvetandegöra frågan och problematiken samt vilka risk- och skyddsfaktorer som kan vara kopplade till frågan.

Det är angeläget att medarbetare har tillgång till en nära arbetsledning och handledning i arbetet med att verka för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet. Härvid behöver chefernas arbetssituation göras rimlig så att de har förutsättningar för att kunna stödja och arbetsleda sina medarbetare i tillräcklig omfattning. Sammantaget behöver staden ha en strategisk kompetensutveckling för stadens

samtliga medarbetare som på kort- och lång sikt möter upp mot framtidens utmaningar.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Stadens handlingsplan för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndsbedömare
- BBIC
- Introduktionsutbildning för nyanställda medarbetare
- Återkommande utbildningar i ADAD och SAVRY för stadens medarbetare inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården
- Återkommande utbildningar om handläggning av ärenden gällande unga lagöverträdare för stadens medarbetare inom den myndighetsutövande sociala barn- och ungdomsvården
- Återkommande utbildningar om anmälningsskyldigheten och insatser riktat till personal inom förskola och skola
- Stadsövergripande nätverk för chefer inom socialtjänsten

Lokala samverkansöverenskommelser

Staden har tillsammans med Polisregion Stockholm tagit fram en övergripande samverkansöverenskommelse. Målet med den övergripande samverkansöverenskommelsen är att stockholmarnas trygghet ska öka och att den faktiska brottsligheten ska minska. Parterna skapar genom överenskommelsen förutsättningar och mandat för att stärka det gemensamma brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet både centralt och lokalt. De lokala samverkansöverenskommelserna fastställer samverkansområden utifrån lokala lägesbilder och orsaksanalyser samt bland annat ett fokusområde som avser målgruppen för denna strategi.

Varje stadsdelsnämnd ska enligt uppdrag i budget genom lokala överenskommelser inrätta operativa samverkansforum där relevanta aktörer som arbetar operativt och som har mandat att utlova åtaganden träffas regelbundet kring barn och unga.[12] För barn och unga med problem såsom skolfrånvaro, brottslighet eller droger, kan det behövas samlade insatser från skolan, socialtjänsten och polisen. I dessa lokala samverkansforum arbetar skolan, socialtjänsten och polisen tillsammans, dels för att förebygga att barn och unga hamnar i kriminalitet eller missbruk, dels för att erbjuda lämpligt stöd till barn och unga som uppvisar riskbeteende samt deras familjer.

[12] *Budget* (2019) Stockholms stad.

Våldsbejakande extremism kallas rörelser, ideologier eller miljöer som inte accepterar en demokratisk samhällsordning. Sådana rörelser kan också använda våld för att uppnå sina ideologiska mål. Det finns tre olika miljöer:

- våldsbejakande vänsterextremism
- våldsbejakande högerextremism
- våldsbejakande islamistisk extremism

Arbetet berör en stor del av stadens verksamheter och utgår ifrån stadsövergripande riktlinjer som beslutats av kommunfullmäktige. Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet kan i vissa fall samspela med varandra.

Utöver lokala samverkansöverenskommelser med polisen ska varje stadsdelsförvaltning teckna en samverkansöverenskommelse med grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskola som syftar till en gemensam helhetssyn på barns och ungas utveckling och lärande. Utgångspunkten för samverkan i generella frågor är stadsdelsförvaltningens geografiska område och de skolor som är lokaliserade i detta samt de barn och unga som går i dessa skolor. På individnivå är utgångspunkten för samverkan den stadsdelsförvaltning inom vilken barnet är folkbokfört.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Lokala samverkansöverenskommelserna mellan respektive stadsdelsförvaltningar och lokalpolisområde
- Lokala brottsförebyggande råd med representation från stadsdelsförvaltningarna och lokal och polis samt verksamheter och andra aktörer såsom skola, näringsliv, bostadsbolag, civilsamhälle med flera
- Lokala operativa samverkansforum
- Lokala samverkansöverenskommelser mellan respektive stadsdelsförvaltningar, förskola och skola
- Lokala lägesbilder och handlingsplaner mot våldsbejakande extremism

Förskola, skola och fritid som skyddsfaktorer

Att klara av skolan med godkända betyg är en av de starkaste skyddsfaktorerna för att barn och unga ska få goda uppväxtvillkor och i förlängningen ett tryggt liv med arbete och försörjning. För att skolan ska kunna utgöra bästa tänkbara skyddsfaktor krävs både skolnärvaro och att barnet eller den unge presterar bra i skolan.

En förskola och grundskola, där barn får det stöd, de anpassningar och de utmaningar de har rätt till, skapar möjligheter att gå ut skolan med goda kunskaper och behörighet till gymnasiet, vilket också minskar risken för kriminalitet och utanförskap. Med grundskolan som bas behöver resurser samlas för att skapa ett gott skolklimat och förutsättningar för kunskapstillväxt. Ett nära och förtroendefullt samarbete mellan förskola, grundskola och vårdnadshavare är viktigt och staden behöver kontinuerligt förstärka förutsättningarna för att alla barn och unga fullföljer sin skolgång. Ett nära och förtroendefullt samarbete är också viktigt mellan förskola, skola, vårdnadshavare och socialtjänsten.

Fritidshem, fritidsklubb, fritids- och ungdomsgårdar finns i alla stadsdelsnämnder i olika stor utsträckning. Fritidshemmen, som är en läroplansstyrd verksamhet, spelar en viktig roll i det förebyggande arbetet med barn och unga, både när det gäller möjligheten till stöd i skolarbetet och möjligheten till att utveckla goda kamratrelationer. Fritidshemmen ska tillvarata olikheter och mångfald och ge barnen möjligheter att utveckla förtrogenhet med demokratiska principer. Även fritidsklubbarna är viktiga då de kan fånga upp barn i åldern 10 – 13 år som befinner sig i riskzon för att utveckla normbrytande beteende. Fritidshem och fritidsklubb ger också barnen tillgång till meningsfulla och utvecklande aktiviteter efter skoldagens slut. Detta förutsätter att fritidshem, fritidsklubb, fritids- och ungdomsgårdar är fysiskt tillgängliga och erbjuder aktiviteter som alla kan vara delaktiga i.

Aktiviteter för barn och unga inom idrott, politik, musik, kultur, fritid och friluftsliv ska erbjudas till alla barn oavsett var de bor i staden. En innehållsrik och meningsfull organiserad fritidsverksamhet, till exempel verksamheter inom kultur- och idrottsförvaltningarna samt inom civilsamhällets föreningsliv kan vara en viktig skyddsfaktor för målgruppen. En strukturerad fritid skapar också ett annat nätverk utöver familj och skola. Staden har särskilda satsningar på aktiviteter riktade till flickor och till barn och unga med funktionsnedsättningar.

En rik fritid med möjlighet till eget inflytande är viktigt för barn och ungas välmående. Fritiden bidrar till förbättringar inom hälsa, personliga relationer, samarbete, sociala kompetenser och identitetsutveckling. Barn och unga som fått möjlighet att påverka sin fritid upplever en ökad känsla av tillit till omgivningen.[13] Det är viktigt att erbjuda barn och unga en genomgående god skolgång och en aktiv fritid inom till exempel kultur och idrott. En strukturerad fritidssysselsättning kan bland annat bidra till att barnet eller den unge får tillgång till andra sociala nätverk och positiva sammanhang.

Inskrivningsgraden i förskola och skolnärvaro

Förskolan är det första steget i utbildningssystemet och ska utgöra grunden för det livslånga lärandet. Det är av stor vikt att delta i förskolans verksamhet då det finns forskning som tydligt visar att förskola och pedagogisk omsorg har stor positiv påverkan på barns utveckling och lärande och välbefinnande långt upp i skolåldern. I förskolans grunduppdrag ingår även att ge barnen omsorg och trygghet. Inskrivningsgraden i förskolan är hög i staden men skiljer sig än dock åt mellan stadsdelsnämnderna. I stadens kvalitetsundersökningar får förskolan goda omdömen.[14]

Förskolans uppdrag är att främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Förskolan ingår i skolväsendet och ska ge alla barn möjlighet att inhämta och utveckla kunskaper om omvärlden. Förskolan ska också utgöra en trygg plats och stärka barnens självkänsla. Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare samt förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Vidare ska skolan förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Skolan ska också verka för jämställdhet. Huvuduppgiften för gymnasieskolan är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Den ska bidra till elevernas allsidiga utveckling. Utbildning i

---

[13] *Utanförskap, våld, och kärlek till orten, barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter* (2018) Barnombudsmannen.
[14] *Skillnadernas Stockholm* (2015) Stockholms stad.

gymnasieskolan är frivillig men eleverna som är antagna ska delta i den utbildning som erbjuds. Kravet på att eleven ska delta i skolarbetet finns för att eleven ska kunna nå målen för utbildningen.

Förskolan, grundskolan och gymnasieskolan är dessutom arenor för möten över kulturgränser och fungerar som en introduktion till det svenska samhället. På flera håll i staden finns introduktionsförskolor för föräldrar och barn som behöver stöd och hjälp till etablering i samhället. Syftet med verksamheten är att nå ut med information om vad förskolan är och vilken betydelse verksamheten kan ha för barns utveckling. Målet är också att främja inskrivning i ordinarie förskoleverksamhet. Det är framför allt i vissa socioekonomiskt svaga områden som inskrivningsgraden i förskolan behöver öka. Genom förskolan och skolan lär sig barn och unga behärska det svenska språket i både tal och skrift, något som är en viktig förutsättning för att kunna tolka den närmaste omgivningen och samhället i stort och som skapar en känsla av sammanhang.

Att barn och unga går ut grundskolan med godkända betyg har stor påverkan på deras framtid. Utöver föräldrarna är skolan den enskilt viktigaste skyddsfaktorn när det gäller risken för att drabbas av psykisk ohälsa och olika former av sociala problem som till exempel kriminalitet och missbruk. Barn och unga som inte är närvarande i skolan löper stor risk att inte klara skolans kunskapskrav, vilket kan få många negativa konsekvenser som följd både för individen och för samhället. Ytterst handlar skolnärvaro om barn och ungas rätt till utbildning och framtidsmöjligheter.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Introduktionsförskolor
- Öppna förskolor
- Stärkt tidigt stöd i samverkan (STIS) mellan socialtjänst, öppen förskola, barnhälsovård och barnmorskemottagning
- Fungerande arbetssätt och rutiner för att fånga upp och utreda elever med upprepad och längre frånvaro oavsett om den är giltig eller ogiltig
- Åtgärdstrappa/process vid varje skola
- Skolsociala team som arbetar med elever med låg måluppfyllelse och hög frånvaro
- Uppsökande och fältförlagt arbete i skolan
- Fungerande rutiner för anmälan till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa eller riskerar att fara illa

Insatser som stabiliserar skolgång och skolprestationer

Att klara av skolan är den enskilt starkaste skyddsfaktorn för att lyckas senare i livet vad gäller god hälsa, arbete, inkomster och försörjningsmöjligheter. Uppmuntran till och engagemang i studierna från föräldrar, vårdnadshavare och skolan är en viktig del i att klara av skolan. Det är också viktigt att ha realistiska krav och förväntningar på vad barnet eller den unge ska prestera i skolan samt att vid behov tillhandahålla särskilt stöd. I varje förskola och grundskola ska det finnas rutiner för att tidigt fånga upp barn i behov av särskilt stöd, såsom barn med olika typer av beteendeförändringar eller kognitiva svårigheter. Att genomföra skolgången upp till och med gymnasium är idag oftast en förutsättning för att komma in på arbetsmarknaden. En gymnasieskola av hög kvalitet ger alla unga en chans att utvecklas och öppnar nya vägar i livet. Unga som avbryter gymnasiet löper ökad risk för utanförskap.

Barn och unga som växer upp i samhällsvård har samma rätt till lärande, utbildning, hälso- och sjukvård och tandvård som övriga barn, men får inte alltid sina behov tillgodosedda avseende detta i samma utsträckning som andra barn och unga. Därför har placerade barn och unga ofta sämre hälsa och sämre förutsättningar att komma ut i arbetslivet när de blir vuxna. Problemen har uppmärksammats på flera olika sätt både på nationell och på lokal nivå. Exempelvis har lagstiftningen skärpts vad gäller socialtjänstens handläggning av ärenden gällande placerade barn och unga samt hälso- och sjukvårdens skyldighet att erbjuda en hälsoundersökning i samband med att barn placeras utanför det egna hemmet. På uppdrag av regeringen har Skolverket tillsammans med Socialstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten tagit fram en modell, SAMS, för hur socialtjänst och skola ska samverka för att kunna ge placerade barn och unga kontinuitet i skolgången och en bättre skolförankring. Modellen innebär inga nya åtaganden för skola och socialtjänst, utan konkretiserar hur samverkan ska bedrivas i praktiken. Samverkan kräver tydliga rutiner som bygger på en tydlig ansvarsfördelning mellan skola och socialtjänst. Genom samverkan utifrån modellen läggs en grund för att placerade barn och unga ska klara av skolan bättre och få förutsättningar för ett gott vuxenliv. Modellen är på gång att införas i staden i enlighet med uppdrag i budget 2019 om att utreda förutsättningarna för detta.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Tillgång till extra anpassningar av undervisningen och särskilt stöd
- Tillgång till elevhälsa inklusive studie- och yrkesvägledning
- Multisystemisk terapi (MST)
- Brief Strategic family therapy (BSFT)
- Kontaktperson eller kvalificerad kontaktperson beviljad av socialtjänsten med uppdrag att stödja barnet eller den unge att klara av skolan och/eller delta i en organiserad fritidssysselsättning
- Särskilt kvalificerad kontaktperson (SKKP) för unga 15 – 21 år med allvarliga beteendeproblem och särskilt vårdbehov
- Skolsociala team som jobbar med elever med låg måluppfyllelse och hög frånvaro
- Familjebehandlande insatser med fokus på att stabilisera barnets skolgång
- Individuell stöd- och behandlingskontakt för unga i riskzon
- Ungdomstjänst som stöd in i arbetslivet och samhandling med arbetsgivare
- Väl utvecklat arbete inom ramen för Kommunens aktivitetsansvar (KAA) för unga under 20 år som varken arbetar eller studerar men har fullgjort sin skolplikt
- Aktivt arbete för att hitta unga i åldern 20 – 29 år som varken studerar eller arbetar
- Skolfam i familjehemsvården för att höja familjehemsplacerade barns skolresultat
- SAMS – samverkan för obruten skolgång för placerade barn och unga

Tidig upptäckt och orosanmälan till socialtjänsten

Förskolan och skolan är viktiga aktörer för att upptäcka barn och unga som far illa eller som riskerar att fara illa och anmäla oro till socialtjänsten. I varje förskola och skola ska det finnas rutiner för att göra anmälan till socialtjänsten. Även i verksamheter såsom fritidsgårdar ska det finns kompetens och rutiner för att identifiera och agera kring barn och unga i behov av särskilt stöd.

När en orosanmälan har kommit till socialtjänsten ska socialtjänsten genast informera den som har gjort anmälan att anmälan tagits emot. Socialtjänsten har vidare möjlighet att informera den som gjort anmälan i sin tjänst om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Det är viktigt att

socialtjänsten använder möjligheten till återkoppling i större utsträckning, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att göra detta utifrån barnets bästa.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Upparbetade rutiner i ovanstående verksamheter för att konsultera socialtjänsten innan en anmälan görs och för att göra anmälan till socialtjänsten
- Regelbundna samverkansmöten mellan socialtjänsten och stadsdelsområdets förskolor respektive skolor för tidig upptäckt och gemensamt lärande kring barn som riskerar att fara illa
- Framtagna arbetssätt och handlingsplaner inom förskolan avseende upptäckt och rutiner vad gäller barn i familjer med missbruk eller psykisk ohälsa
- Återkommande utbildning till anställda inom förskola och skola kring tidig upptäckt och orosanmälan till socialtjänsten

Fritidsgårdar som skyddsfaktor

Ett väl fungerande och heltäckande fritidsutbud har positiv inverkan på unga och kan utgöra en skyddsfaktor mot kriminalitet. Unga som deltar i vuxenledda och regelbundna aktiviteter löper mindre risk för att utveckla ett normbrytande beteende.[15] Genom välutbildade medarbetare på fritidsgårdar får barn och unga ytterligare viktiga vuxna förebilder i sitt liv.

Fritidsgårdar har inslag som är både ostrukturerade och strukturerade och de som söker sig till fritidsgårdar väljer frivilligt om de ska delta i verksamhetens olika aktiviteter eller inte. Fritidsgårdar är en viktig arena som når unga vilka ofta inte deltar i organiserade fritidsaktiviteter, exempelvis unga med riskbeteenden.[16] Fritidsgårdar får aldrig bli en rekryteringsbas för kriminalitet.

Ett sätt att motverka en negativ utveckling såsom utveckling av kriminell livsstil för barn och unga med riskbeteenden, är att fritidsgårdarna successivt inför mer styrd och strukturerad verksamhet. Mer styrd verksamhet kan dock öka risken för en minskad närvaro av unga som söker sig till fritidsgårdar bara för

---

[15] *Barn och unga som begår brott, Handbok för socialtjänsten* (2009) Socialstyrelsen.
[16] *Jämlik fritid, bättre framtid – Om unga stockholmares fritidsvillkor* (2017) Stockholms stad.

att umgås, vilket nödvändiggör en balans i fritidsgårdarnas utbud i detta avseende.[17]

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Väl avvägd balans mellan strukturerad verksamhet och ostrukturerad verksamhet (så kallat häng)
- Fritidsgårdar som involverar de unga i planeringen av aktiviteter
- Tillgång till läxhjälp på fritidsgården
- Tydliga rutiner för samverkan mellan fritidsgård och vårdnadshavare
- Tydliga rutiner för samverkan mellan, fritidsgård, skola, socialtjänst och lokal polis, för att säkerställa en trygg miljö och att barn och unga i riskzon uppmärksammas
- Aktivt värdegrundsarbete för både medarbetare och unga

Skola och fritidsgård som trygga platser

Skolan ska främja en trygg och tillitsfull skolmiljö för alla barn och unga så att alla kan känna sig inkluderade, trygga och vara fredade från hot och våld. Fritidsgården ska arbeta för att stödja unga in i vuxenvärlden och ska också vara en trygg arena för unga oavsett politisk, religiös åsikt eller sexuell läggning. Fritidsgården ska erbjuda en trygg och stimulerande mötesplats och en meningsfull fritid för unga. Fritidsgården ska skapa goda förutsättningar för unga genom att främja ungas personliga och gemensamma utveckling i en drogfri miljö, där demokrati, delaktighet och jämställdhet råder.

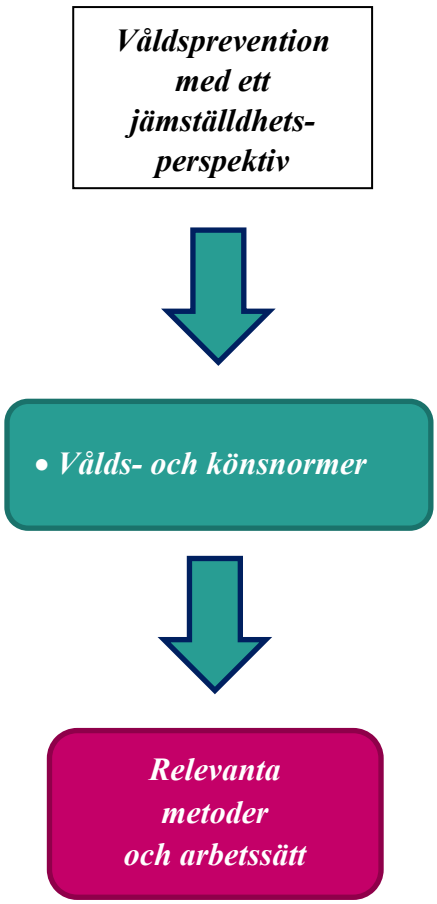
Skola och fritidsgård kan dock också utgöra brottsplats för barn och unga. Att bli utsatt för brott på en plats där barn och unga förväntar sig att de ska kunna vara trygga kan vara traumatiskt. Emellertid är skolan den plats idag där svenska ungdomar oftast blir utsatta för våld av olika slag – och utsätter andra ungdomar för samma sak.[18] I myndigheten för ungdomsfrågor och civilsamhällesfrågors (MUCF) ungdomsenkät från 2015 framkommer det att en del unga avstår från att delta i öppen fritidsverksamhet på grund av rädsla för att bli dåligt bemött. Enkätsvaren visar att detta är vanligare bland flickor än bland pojkar. Det är också vanligare bland unga homo- och bisexuella jämfört med unga heterosexuella samt bland unga med funktionsvariation jämfört med unga utan funktionsvariation.

---

[17] *Jämlik fritid, bättre framtid – Om unga stockholmares fritidsvillkor* (2017) Stockholms stad.
[18] *Skolundersökningen om brott 2017 – Om utsatthet och delaktighet i brott* (2018) Brottsförebyggande rådet.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Nolltolerans mot kränkningar, diskriminering, trakasserier (enligt skollagen och diskrimineringslagen) och annan brottslighet
- Samverkan mellan skolor, fritidsgårdar och Stödcentrum så alla unga brottsutsatta erbjuds stöd
- Aktivt värdegrundsarbete i alla skolor och fritidsgårdar
- Aktivt och strukturerat arbete på alla fritidsgårdar med inkludering, hälsa och omsorg

Våldsprevention med ett jämställdhetsperspektiv

Vid sidan av ålder är kön den faktor som har starkast koppling till våld och kriminalitet.[19,20] Det finns också andra tydliga kriminogena faktorer som är förknippade med en ökad risk för delaktighet i brottsligt beteende, som till exempel utbildningsnivå, psykisk ohälsa, alkohol- och drogmissbruk, social miljö samt arbetslöshet.[21] I 86 – 98 procent av brottstyperna misshandel, hot, rån och sexualbrott är dock gärningspersonen en man.[22] Därför ska stadens strategi och våldsförebyggande arbete präglas av kunskap om könsnormer och jämställdhet i sitt genomförande av insatser i verksamheter för att minska risken att unga och främst pojkar och unga män dras in i kriminalitet. Att använda sig av våldspreventiva metoder med ett jämställdhetsperspektiv är att föredra i förskolan, skolan och fritidsverksamhet, då både flickor och pojkar och kvinnor och män måste förhålla sig till normer för destruktiv maskulinitet.

Vålds- och könsnormer

Inom maskulinitetsforskningen har kopplingen mellan maskulinitet, våld och kriminalitet uppmärksammats.[23] Manlighetsnormer gör att unga män stimuleras till att bevisa sin manlighet och uppmuntras till aggressivt eller våldsamt beteende.

---

[19] Lilly, J. Robert; Cullen, Francis T.; Ball, Richard A. (2011) *Criminological theory: context and consequences.*
[20] Sarnecki, Jerzy (2009) *Introduktion till kriminologi.*
[21] Lilly, J. Robert; Cullen, Francis T.; Ball, Richard A. (2011) *Criminological theory: context and consequences.*
[22] *Gäringspersoners kön och ålder vid misshandel, hot, rån, och sexualbrott* (2014) Brottsförebyggande rådet.
[23] *Grupper, maskuliniteter och våld* (2014) Ungdomsstyrelsen (numera MUCF).

Att arbeta normkritiskt innebär att analysera och ifrågasätta normer, i det här fallet normer för vad som anses utgöra en ”man” och ”manlighet” respektive ”kvinna” och ”kvinnlighet” och försöka förändra exempelvis arbetssätt eller språkbruk. Det handlar inte om att avskaffa normer, utan om att förändra dem när de begränsar människors liv och valmöjligheter.

Våldspreventivt arbete

För att förebygga pojkars och mäns användande av våld, använder många skolor och socialtjänstens fältassistenter programmen Agera tillsammans (AT) för årskurs fyra och Mentorer i våldsprevention (MVP) för årskurs sju till nio samt för gymnasiet. Det har visat sig vara framgångsrika våldspreventiva metoder som utmanar normer kring manlighet om hur en riktig pojke/man ska vara och bete sig. Eleverna får ökade kunskaper kring vad våld är, vad våld innebär och tränas också i att bli aktiva åskådare och reagera och säga ifrån när man ser eller får kännedom om destruktiva och våldsamma beteenden. Elever som tagit del av programmen uppmärksammar i högre utsträckning sitt eget och andras våldsbeteende.

Skolverket har med hjälp av forskare utvärderat MVP. En övergripande slutsats från utvärderingen är att MVP har potential att skapa en positiv utveckling. Forskarna konstaterar dock att det är relativt små rapporterade förändringar i elevernas kunskap, attityder och beteenden som dokumenteras, men att programmet i de deltagande skolorna har bidragit till att förändra elevernas kunskap och attityder så att osäkerheten kring våldsbeteenden minskar och att fler beteenden betraktas som våld. Dessutom konstaterar forskarna att eleverna på dessa skolor i högre utsträckning uppmärksammar sitt eget och andras våldsbeteende.[24]

Spridning av AT och MVP till fler skolor pågår så att fler elever får kunskap om våld och genus. Några fältgrupper i staden använder också programmet Respekt och självrespekt (RoS) som syftar till att hjälpa unga att hitta goda värderingar, tankemönster och normer kring sexualitet och könsroller. Målet är att skapa goda förebilder, väcka funderingar och tydliggöra vad som är tillåtet eller otillåtet för att tydligt skilja mellan frivillighet och tvång.

---

[24] *Redovisning av uppdrag att utvärdera det våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevention* (2018) Skolverket.

För professionella som arbetar med unga mellan 13-25 år finns Machofabriken som är ett verktyg för ökad jämställdhet och för förebyggande arbete mot våld med fokus på hur normer för manlighet kan ifrågasättas och förändras.

För att arbeta särskilt mot hedersrelaterat våld och förtryck utbildar Origo yrkesverksamma i programmet Hedra som används i årskurs åtta.[25] Hedra syftar till att inspirera yrkesverksamma att på olika sätt försöka få igång en förändringsprocess hos unga som leder till ett aktivt personligt avståndstagande från alla former av hedersrelaterat förtryck och våld.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Agera tillsammans (AT), Mentorer i våldsprevention (MVP), RoS, Machofabriken och Hedra används i stadens skolor för att arbeta strukturerat för jämställdhet och mot olika former av förtryck och våld tillsammans med barn och unga
- Mötesplatser för unga HBTQ-personer
- Fritidsverksamheter i staden som vid behov erbjuder riktad verksamhet till flickor
- Insatser till våldsutövare för att förändra sitt beteende utifrån Alternativ till våld (ATV)

Civilsamhället

Ett starkt civilsamhälle är en av grundstenarna i en välfungerande demokrati. Insatser i egen regi av stadens olika förvaltningar och bolag behöver kompletteras med insatser från andra aktörer för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Samhandling med det civila samhällets organisationer är därför mycket viktigt att upprätta och upprätthålla inom alla förvaltningar och bolag. Civilsamhället bidrar till social utveckling med kunskap, idéer och värden samt har förmåga att samla människor, skapa engagemang, vara innovativa och se förändringar som inte staden förmår på samma sätt. Stöd till föreningar som skapar miljöer och sammanhang som stöttar och fostrar barn och unga i utanförskap samt bidrar till ett varmt och inkluderande samhälle, som bidrar till integration och minskar hälsoklyftorna, ska stödjas.

[25] Origo är ett resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld för Stockholms län.

Samverkan mellan myndigheter och civilsamhällesaktörer

Trygghet och olikheterna över staden utifrån att vara brottsutsatt eller gärningsperson skiljer sig åt mellan stadsdelsområden och har socioekonomiska förklaringar, vilket bland annat framgår av stadens trygghetsmätning. För att motverka social exkludering som kan öka risken för att dras in i kriminalitet behöver ett kunskapsbaserat samhällsarbete etableras i samarbete med lokala civilsamhällsaktörer och boende i de av polisen utpekade särskilt utsatta områdena.[26] Utöver dessa särskilt utsatta områden finns vissa andra områden i staden som uppvisar en högre grad av problematik, som till exempel otrygghet, bruk av narkotika och problem kopplat till det och därmed behov av riktade insatser och nära samarbete mellan olika myndigheter och civilsamhällesaktörer som kan stärka varandras insatser och motverka ökad ojämlikhet och utanförskap. Detta kan utgöra underlag för att skapa en aktiv kontaktyta till barn, unga, unga vuxna, föräldrar, vårdnadshavare och andra vuxna där gemensamma dilemman kan undersökas, målsättningar formuleras och lösningar sökas.

Att sätta ett värde på det gemensamma lokala samhället är att stärka en lokal sammanhållning och lojalitet. Ett lokalt samhällsarbete utgör en central byggsten i ett trygghetsskapande arbete och utgör ett viktigt komplement till det individuella arbetet. Ett sådant samhällsarbete förutsätter att det finns strategier som stöttar barn, unga, föräldrar, vårdnadshavare och andra vuxna att ta aktiv del i och ansvara för att förändringar kommer till stånd, tillsammans med civilsamhället och staden. Då svaret på komplexa problem är en stärkt operativ samhandling måste även styrningen och uppföljningen ske i samhandling. Genom kommunfullmäktiges budget fastställs både vilka uppdrag och aktiviteter stadens förvaltningar och bolag ska verkställa, och vilka områden som kräver särskilt stort behov av utvecklade processer och samhandling. Ett sätt att stärka styrningen och uppföljningen är att stadsdelsnämnderna, när de beviljar föreningsbidrag kopplat till barn och unga, särskilt ska satsa på strukturerad fritidsverksamhet och betona förväntningar på att

[26] Polisens definition av ett särskilt utsatt område: Ett särskilt utsatt område kännetecknas av en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen. Det kan även förekomma systematiska hot och våldshandlingar mot vittnen, målsägare och anmälare i området. Situationen i området innebär att det är svårt eller nästintill omöjligt för polisen att fullfölja sitt uppdrag vilket kräver regelmässig anpassning av arbetssätt eller utrustning. Många gånger har det skett en normalisering vilket lett till att varken polisen eller de boende reflekterar över det avvikande läget i området.

föreningarna delar stadens syn på utbildning och samhandling med socialtjänsten, polisen och andra samhällsaktörer.

Bostadsbolag och hyresvärdar är också betydande medaktörer i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Ett bostadsområdes service samt skick och status när det gäller ordning och skötsel är viktiga faktorer för hur människor uppfattar sin omgivning. Skötsel och underhåll är angeläget för att bibehålla en standard i bostadsområdet. Skadegörelse och nedskräpning måste minimeras och åtgärdas. Bovärdar eller vaktmästare har stor kunskap om den lokala problembilden och ska involveras i det brottsförebyggande arbetet. I det här arbetet är det av betydande vikt att göra de boende, inklusive barn och unga, involverade. Ett tryggt område skapar trivsel och nöjda hyresgäster och stadens allmännyttiga fastighetsägare förväntas bidra till detta genom att anordna olika trygghetsskapande åtgärder i socialt utsatta områden.

En trygg och rättssäker hantering av alkohol och tobak utgör en viktig beståndsdel. Detta för att undvika att unga får tillgång till alkohol och tobak samt säkerställa en ansvarsfull alkoholservering för vuxna. Problem med missbruk och beroende hänger inte sällan samman med våld och kriminalitet. För att uppnå effektivitet och resultat i det förebyggande utbildningsarbetet samhandlar staden med branschen, STAD (vid Centrum för psykiatriforskning, som är ett samarbete mellan Region Stockholm och Karolinska Institutet) och polisen. Med utbildad och kunnig personal hos alla aktörer kan staden uppnå målet om att motverka kriminella och otrygga miljöer.

För att motverka att kriminella personer beviljas eller behåller sina serverings- eller tobakstillstånd behövs en tät samhandling med polisen.

Relevanta metoder och arbetssätt:

- Ekonomiskt stöd till och samhandling med organisationer som bedriver verksamheter och projekt som kompletterar eller är alternativ till socialtjänstens insatser med fokus på individinriktade verksamheter som riktar sig till barn, unga och unga vuxna som riskerar att dras in i kriminalitet eller vill lämna en kriminell livsstil
- Tydliga krav att de organisationer som tar emot bidrag från staden verkar för likabehandling och aktivt motverkar all form av diskriminering, mobbning, kränkande behandling och kriminell verksamhet.

- Idéburna offentliga partnerskap (IOP) för samverkan mellan det offentliga och den idéburna sektorn
- Läxhjälp
- Mentorskapsprogram för unga
- Nattvandring
- Rådgivning, sommaraktiviteter och samtalsstöd från olika föreningar och religiösa samfund
- Samverkan mellan socialtjänst, olika föreningar och näringsidkare för att informera om och rekrytera deltagare till föräldraskapsstöd eller andra stödjande insatser

Ledning och styrning

Stadens arbete för att minska risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet ska förstärkas liksom uppföljningen för att få kännedom om vilka arbetssätt och metoder som fungerar och ger evidens. Detta förutsätter att berörda nämnder och bolagsstyrelser inom staden löpande tar ansvar för att följa upp insatser och utvecklingen.

Genomförande och uppföljning

För att uppnå målen med denna strategi krävs att varje stadsdelsnämnd och andra berörda nämnder och bolagsstyrelser utarbetar en konkret och detaljerad handlingsplan för det lokala arbetet för att minska risken att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Årligen ska de rapportera till kommunfullmäktige om sina insatser, vilken effekt insatserna haft och hur de genomfört uppföljningen. Socialnämnden ska genom sin samordnande och övergripande roll stödja berörda nämnder och bolag i arbetet med strategin.

Staden ska säkerställa att det finns en strukturerad samhandling mellan socialtjänsten och skolan. Denna samhandling ska vara stadsövergripande och utformas utifrån lokala förutsättningar. Förvaltningschefer och chefer på övriga nivåer förväntas prioritera samhandling med andra aktörer kring barn och unga i riskzon. Cheferna förväntas skapa en organisationskultur som innebär att medarbetarna ser det som en naturlig del att samhandla med andra externa parter. De ordinarie samhandlingsforum som finns mellan staden och Region Stockholm till exempel BUS ska stärkas både regionalt och lokalt för att skapa en röd tråd mellan främjande och förebyggande arbete och åtgärdande insatser.

Detsamma gäller samhandling mellan staden och Polisregion Stockholm samt lokal polis genom lokala brottsförebyggande råd och lokala operativa samverkansforum.

Utifrån de behov som identifieras i samhandlingsforum, såsom lokala BUS-grupper och lokala brottsförebyggande råd, ska samverkan till berörda nämnder, polis, fastighetsägare, företag och civilsamhälle organiseras för bredare ansatser i varje stadsdelsområde och för staden som helhet. Det är centralt att ha kunskap om vad som främjar samhandling i det praktiska arbetet, såsom ledningens stöd, tillgång till resurser samt kunskap och förståelse för varandras uppdrag.

Utgå från befintliga undersökningar och rapporter

Stadens trygghetsmätning genomfördes senast år 2017 av staden tillsammans med polisregion Stockholm. Mätningen används som underlag till de analyser som ligger till grund för framtagandet av lokala lägesbilder internt och inom ramen för lokala samverkansöverenskommelser mellan stadsdelsnämnder och lokalpolisområden. Dessa ska användas tillsammans med andra relevanta underlag vid framtagandet av ettåriga åtgärdsplaner med tydliga uppföljningsbara delmål för kortare tidsperioder. Resultat uppdelat på kön bidrar till att undersöka ett jämställdhetsperspektiv och därmed mer träffsäker bedömning av insatser.

Stockholmsenkäten, som genomförs i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet vartannat år, ska i berörda förvaltningar, användas som underlag till lokala lägesbilder och analyser i förvaltningarna, inom ramen för lokala samverkansöverenskommelser och vid framtagandet av tvååriga åtgärdsplaner. Resultat uppdelat på kön bidrar till att undersöka ett jämställdhetsperspektiv och därmed mer korrekt bedömning av insatser.

Berörda nämnder och bolagsstyrelser ska använda resultaten från befintliga undersökningar som staden genomför, bland annat skolenkäter gällande studiero och trygghet i skolan och redovisa könsuppdelad statistik och göra analyser utifrån dessa. Vidare ska staden till exempel använda Brottsförebyggande rådets rapporter om brott och brottsutsatthet och koppla det till verksamheterna för att stimulera att verksamhetsutvecklingen leder till jämställdhet och minskad kriminalitet. Beslutsunderlag, presentationer av

resultat och uppföljningar ska presentera och analysera könsuppdelad individbaserad statistik. Genom att systematiskt arbeta för att synliggöra kön och könsskillnader kan vi skapa mer träffsäkra insatser.

Forskning

Enligt forskning finns det en rad riskfaktorer som kan bidra till att en individ dras in i kriminalitet. De kan handla om individens mående, livssituation eller missbruk, om familjeförhållanden eller kamratpåverkan, om en misslyckad skolgång eller miljön som individen vistas i.[27] Tillgänglig statistik talar för att ungdomsbrottsligheten minskar generellt och att detta även gäller för enskilda, allvarliga brottstyper samt när klasser av brottstyper studeras.[28]

Strukturella faktorer påverkar risken för att barn, unga och unga vuxna dras in i kriminalitet. Här har staden ett långtgående ansvar gentemot medborgarna. Arbetslöshet, osäkra boendeförhållanden och ekonomisk utsatthet utgör betydande risker för att barn och unga dras in i kriminalitet.[29] Socialt utsatta områden kännetecknas av att andelen invånare som upplever sig exkluderade från arbete, utbildning, bristfällig social service, sociala nätverk och varaktigt boende är hög. En sådan exkludering kan få negativa konsekvenser för individer både socialt och ekonomiskt och kan påverka den egna hälsan, barnens uppväxtvillkor och föräldraskapet ogynnsamt.

Det finns en tydlig koppling mellan användning av alkohol, och narkotika och benägenheten till våld och kriminalitet. Alkohol kan vara en lika stark riskfaktor som narkotika. Forskningen har genomgående visat att alkohol- och narkotikamissbruk under ungdomsåren är en riskfaktor för våldsamt beteende.[30]

Risken för kriminalitet är generellt större när det finns riskfaktorer på flera områden (historiska-, kontextuella- och individuella) än där den unge endast uppvisat riskfaktorer på ett och samma

---

[27] Andershed H. och Andershed A-K. (2010) *Normbrytande beteende i barndomen – Vad säger forskningen?*
[28] *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (2018) Betänkande av Ungdomsreduktionsutredningen.
[29] Andershed H. och Andershed A-K. (2010) *Normbrytande beteende i barndomen – Vad säger forskningen?*
[30] Borum R, Bartel P, & Forth A. (2002) *SAVRY Manual structured assessment of violence risk in youth.*

område.[31] När det gäller att bedöma risken för att barn, unga och unga vuxna ska dras in i kriminalitet är det av stor vikt att känna till de risk- och skyddsfaktorer som framförallt har ett visst utfall som till exempel som i det här fallet dras in i kriminalitet. Dessa riskfaktorer kan till exempel vara kriminella kamrater, bristande föräldratillsyn eller missbruk. För skyddsfaktorer är det en egenskap, händelse, förhållande eller process som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. De ska motverka riskfaktorers genomslagskraft. Skyddande faktorer kan till exempel vara att vara motiverad och prestera i skolan, att ingå i en organiserad fritidsaktivitet och att ha en tillitsfull relation till en eller flera stöttande vuxna. Ju fler riskfaktorer som finns hos den unge och i hans eller hennes omgivning, desto större är risken för att han eller hon utvecklar ett kriminellt beteende.

När det handlar om att lämna en kriminell livsstil pekar forskning på så kallade vändpunktsprocesser där personen bestämmer sig för att definitivt byta riktning. Vändpunkterna kan vara dramatiska händelser, vissa situationer i livet eller den händelse i en rad av händelser som till sist får en person att ändra riktning. Dessa förändringar i sig är inga vändpunkter men kan leda till en vändpunkt om de bidrar till andra förändringar. Exempel på händelser i livet som sedan kan leda till vändpunkter kan vara att få en anställning, rycka in i militärtjänsten eller relations- och familjebildningar.[32]

Diskussionen om kön har länge varit eftersatt inom kriminologin, trots att det enligt forskning kanske är den faktor på individnivå med störst förklaringsvärde när det gäller brottsligt beteende. Frågan har lyfts mer under senare tid och allra främst har kopplingen mellan våld och maskulinitet presenterats. Hittills har den nationalekonomiska forskningen om brottslighet lagt mycket fokus på upptäcktsrisk och straff samt lönsamhet av brott kontra reguljärt arbete. För att förklara de viktigaste könsskillnaderna i brott, nämligen skillnader i grov brottslighet och i synnerhet våldsbrott, så menar forskare att vi även måste ta hänsyn till könsskillnader i icke-kognitiva förmågor[33], kamrateffekter, samt

[31] Andershed H. och Andershed A-K. (2010) *Ungdomar som begår brott, vilka insatser fungerar?*
[32] Carlsson C. (2014) *Continuities and Changes in Criminal Careers.*
[33] Med icke-kognitiva funktioner avses till exempel attityder, beteenden, självuppfattning, motivation, och samarbetsförmåga.

könsroller och den manliga identitet som tillåter och ibland uppmuntrar till våld.[34]

[34] Bäckman O, Hjalmarsson R, Lindquist M och Pettersson T (2018) *Könsskillnader i brottslighet hur kan de förklaras?* Ekonomisk debatt nr 4 2018 årgång 46.